

aquest ja es documenta com a nom del blat des d'antic: «froment *tremesor*, froment ges ---» en un doc. de Ribes de 1380, forma en *-r* ben singular perquè en el S. XIV la *-r* no era encara muda en el Princ.: això fa creure que es tracta de la contracció d'un ll. vg. FRUMENTUM TRIUM *MENSORUM, forma vulgar de genitiu¹ en lloc del clàssic MENSUM, i es pot sospitar que paral·lelament *setmesó* vingui de PUER SEPTEM *MENSORUM. El cereal *tremesó* és molt anomenat sobretot en els Pirineus: a Conflent diuen *blat trəzməzú* els uns, *trəzməzú* d'altres, i a Orellà hi ha una extensió de camps anomenada *El Termesó* que m'explicaren com un lloc que s'hi feia aquesta mena de blats.²

CULTISMES: *Trimestre* [Belv.], ll. *trimestris* id.; *trimestral*. *Bimestre* [Belv.]; *bimestral*. *Quadrimestre*.

Del grec. *Menisc*, gr. *μηνίσκος* 'lluna petita, quart de lluna', diminutiu de *μήν* 'mes' i 'lluna', *μήνη* 'lluna', del mateix origen que el ll. *mensis*.

CPT.: *Menologi* [Belv.]. *Menopausa*, compost amb *παύσις* 'cessació'. *Menorràgia*, amb *ῥηγγύναι* 'brollar (un líquid)'; *menorràgic*. *Menorrea*, amb *ῥέω* 'jo rajo'; *amenorrea*; *dismenorrea*. *Menostàsia*, amb *στάσις* 'detenció, aturada'. *Catamenial*, amb *κατά* 'segons, conforme a'. *Emmenagog*, compost de *ἄγω* 'jo empenyo' i *ἐμμηνα* 'menstruos' (derivat de *μήν* 'mes').

¹ Hi ha casos d'invasió de la terminació -ORUM en llatí tardà, com FESTUM MARTYRORUM (en lloc de *martyrum*, veg. MÀRTIR), FESTUM CANDELORUM > fr. *Chandeleur* (i altres formes romàniques que estudia a CANDELA), i M-Lübke en va aplegar alguns més en les seves obres (*Hist. Frz. Gramm., Einführung* etc.). — ² Les *Memories d'Agricultura* de la Junta de Comerç de Bna., 1817, pp. 8-9, donen ordi *tremesó* o *tardà* com a equivalent del cast. *cebada tremesina*, i *xeixa* o *blat tremesó* com a «trigo candel i tremesino». Y expliquen que l'ordi *tremesó* a Peguera i muntanyes del Berguedà «al tiempo de segar por el noviembre se halla cubierta de nieve y los labradores no la tocan hasta que cerca de Pascua está allí derritida y la encuentran sin lesión alguna: se siembra todos los años con felices resultados».

MÉS, adv. de quantitat, del ll. MAGIS id., primer reduït a MAIS. □ 1.ª doc.: orígens.

Sense aspirar a donar una documentació completa, que en un mot així és cosa de la gramàtica més que del diccionari, donaré algunes dades esparses de fets importants i menys coneguts. En alguns textos arcaics es troben formes després extingides de l'evolució fonètica del mot. Abans d'arribar a la *é*, resultat normal del AI en català, es passà per *ai*, com en l'oc. *mais*, i el fr. ant. *mais* (encara pronunciat *māis* en bona part de l'Édat Mitjana): en català s'estava encara en aquesta etapa fins molt avançat el S. XII: «demandet-li om si sabie *mais* e él dis que non», doc. de 1191, *Cartulari de Poblet*, p. 65. En les *Homilies* d'Organyà hi ha contracció de MAES (< MAGIS) en *mas* (com en castellà), si bé alternant amb alguns casos excepcionals de la forma moderna: «Caritat és pròpiament que

om am Déu *màs* que nula res, e tot cristià així com si *eleix*», «com éls *més* li manazaven, *él* *màs* cridave ---», «on *màs* li menaçaven *él* *màs* cridave ---», f° 1v18, 3v20, 4r7.

Però *més* és ja definitivament el que trobem en la documentació des dels decennis següents d'aquest segle, particularment en un d'escrit per un noble cerdà al Bisbe d'Urgell, c. 1240, que té així mateix l'interès de fornir-nos una data ben antiga de la locució adverbial *a més*: «Sapiatz, (sényer), per la forma que-us fit, a 'N. R. de Foix, li acabé tots los diners a Poycerdà, e a *més*, lo meu kava<1>, i d'altres pignores, que no me'n volg fer nul alongament», PPujol (*DocsVgUrg.*, 14.3). *Més* és la forma que apareix en tots els textos literaris des de la fi del segle, Jaume I, Lluïl etc.: «Nós li dixem — Pus tan cara cosa con aquesta nos volets trencar, diem-vos que-us volem pendre! — E en açò no-y ac *més* paraules; e él levàs en peus --- e mentre que-ls seus venien, él volc metre mà al coutel, e Nós embargam-lo e no-l poc traures», Jaume I (Ag., p. 44); quan va regint un substantiu, Lluïl usa *més* o *més de*, segons el gir i el matís: «hon pus los multiplicava. major pobretat ne havia, e *més de* fretura li feyenn», al costat, però, de «si vols possehir *més* riqueses après ma mort, a obair te cové mon manament», *Merav.* (NCL. IV, 68; I, 112.19).

Abans d'entrar en coses de tipus més fraseològic notarem que en certs parlars muntanyencs del català oriental, la pronúncia del mot s'altera. En algunes zones del Nord es perd la *-s*, segurament partint de la posició davant consonant sonora: «per on *é me* dret?», així a molts punts del Gironès, Guillerries, Osona i Berguedà (Granollers de Rocacorba, 1925; Serrateix, 1928; Finestres, 1968 etc.), i algunes vegades estès fins a la posició final, fins en el Priorat: «no n'hi ha *mé*» (Poboleda, 1936). La *é* és tancada, com s'ha d'esperar a quasi tot el Princ., si bé oberta a l'Alt Pallars (gens estrany puix que allà és el resultat general del diftong AI: *EntreDL* II, 34), però en aquest mot l'oberta s'estén per l'Urgellet, Cardener, Berguedà i fins al Lluçanès: *n i a més* Vall de Lavansa (1932), *mèz grán* Cardona, Puig-reig (1931), *no n i a kap més* Merlès (1935).

Enfront d'això, que és la sintaxi corrent a tot el domini català, hi ha, però, una zona del Nord-Oest on diuen *no n'bi ha més cap*: això se sent des del Segre Mitjà (Baronia de Rialb, 1956), per tota la Conca de Tremp fins a la Ribagorçana (Castissent, 1956) i fins al Pallars Sobirà.

És una fraseologia molt normal en català, l'usar *més* en frases d'exclamació ponderativa sense cap matís de comparació: «és *més* bo!» 'que bo que és!': «a iüstima us hauria trencat el cor de veure'ns tan joves i ferrenys, tan sans i forts enmig de la nostra desgràcia, i amb *més* ganes de treballar i de viure...», Coromines (*Presons Im.* XII, 119, igual en l'autògraf); parlant en castellà critiquen això com un catalanisme: no sense raó, perquè si és un gir irreprouxable i idiomàtic de la nostra llengua, almenys és estrany al castellà de Madrid i de la major part de Castella, stricto sensu.